بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓް

ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2022/HC-B12/12, 13, 15
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް
- އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތް: 1- އަލީ ޒުބައިރު، ގުލްޝަނުރަންވާގެ، ގދ. ހޯނޑެއްދޫ
  2- އަޙްމަދު މުޖާހިދު، އަލިވާރާ، ގދ. ހޯނޑެއްދޫ
  3- އަޙްމަދު ސުނައިން، އިރުމަތީގެ، ގދ. ހޯނޑެއްދޫ
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުރަހެޅުވާލު ނިންމިގޮތް

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން މަޒީދު

ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުއްރަޢޫފު އިބްރާހީމް

ފަނޑިޔާރު ފާޠިމަތު ފަހްރިޔާ

ނިމުނު ތާރީޚް: 22 ރަޖަބު 1443 / 23 ފެބްރުއަރީ 2022

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓް، އޯޗަރޑް ހިނގުން، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ، ފޯން: 3325029، ފެކްސް: 3316471
އީމެއިލް: info@highcourt.gov.mv ވެބްސައިޓް: www.highcourt.gov.mv

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް: 13 ރަޖަބު 1443 / 14 ފެބްރުއަރީ 2022

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- **ނަންބަރު:** 145-J/AN/2022/003 ނިންމުން (ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2022/HC-B12/12)
  145-J/AN/2022/006 ނިންމުން (ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2022/HC-B12/13)
  145-J/AN/2022/005 ނިންމުން (ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2022/HC-B12/15)
- **ނިންމި ތަން:** ކްރިމިނަލް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމިގޮތް
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް:** 02 ފެބްރުއަރީ 2022
- **ނިމުނު ތާރީޚް:** 02 ފެބްރުއަރީ 2022

ޖިނާއީ- ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމިގޮތް- ފުލުސް ހުށަހެޅުމުން ބޭންކާ މަޢުލޫމާތު ދިނުމަށް އެންގުމުގެ ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅުން އަދި އެ އަމުރު ނެރުމާމެދު ގޮތް ކަނޑައެޅުން

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދުގެ ރައުޔު،

މައްސަލައިގެ ތަޢާރުފު

1. މިއީ ޖުވެނައިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/003، 145-J/AN/2022/006 އަދި 145-J/AN/2022/005 ނިންމުން (ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާގުޅޭ ނިންމުންތައް) އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް އެދި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅުމުން ބެލި ޤަޟިއްޔާތަކެވެ.

2. މިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-B12/12 ޤަޟިއްޔާ (ޖުވެނައިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/003 ނިންމުމުގެ އިސްތިއުނާފީ ޤަޟިއްޔާ) ގައި އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅާ ފަރާތަކީ ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، ގުލްޝަންރަންގާގެ، އަލީ ޝުޢައިބު (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު: A025590) އެވެ.

3. މިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-B12/13 ޤަޟިއްޔާ (ޖުވެނައިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/006 ނިންމުމުގެ އިސްތިއުނާފީ ޤަޟިއްޔާ) ގައި އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅާ ފަރާތަކީ ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، އަލިވާ، އަބްދުﷲ މުޖާހިދު (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު: A298149) އެވެ.

4. އަދި މިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-B12/15 ޤަޟިއްޔާ (ޖުވެނައިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/005 ނިންމުމުގެ އިސްތިއުނާފީ ޤަޟިއްޔާ) ގައި އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅާ ފަރާތަކީ ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، އިރުމަތީގެ، އަބްދުﷲ ސުނައިޝް (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު: A252808) އެވެ.

5. މި އިސްތިއުނާފީ މައްސަލަތަކަށް ބިނާވެފައިވަނީ އިސްތިއުނާފީ އެއް ނުކުތާއަކަށްވާތީ މައްސަލަތައް ގުޅުވާލާފައި، **ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަބްދުﷲ ޝިޔާޒު އަދި އިތުރު ފަރާތްތަކެއް ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް (2020)** ޤަޟިއްޔާ[1] ގައި މިފަދަ މައްސަލަތަކަށް ހިނގާފައިވާ ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލަކީ[2]

[1] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2018/SC-A/31 ޤަޟިއްޔާ
[2] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2018/SC-A/31 ޤަޟިއްޔާގެ 13 ވަނަ ނުކުތާގައި

އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ 'މައްސަލަތަކާ ފަސޭހަކުރުމުގެ މަބާދިއު އެޑްމިނިސްޓްރޭޓިވް އުޞޫލު'[3] އަށް ރިޢާޔަތްކޮށް މި މައްސަލައަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ހުށަހަޅާ ގަޟިއްޔާތަކުގައި ފަސޭހަކުރުމުގެ އުޞޫލު ބަލައިގަނެ ތިބޭ ފަރާތްތައް އެދިއްޖެއްޔާއެވެ.

މައްސަލައިގެ ފަސްމަންޒަރު

6. އަލީ ޒުބައިރު އާއި އަޙްމަދު މުޖާހިދު އާއި އިބްރާ ބަޙަނު ބަޔާނުތަކުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރަމުން ގެންދަނީ ޖަމާޢަތުގެ ކުރިއެރުމަށް ޚިދުމަތް ދޭ މުއައްސަސާއެއް ކަމުގައި ބަޔާންކޮށް ދިޔައީ ޒުބައިރު އާއި އަޙްމަދު މުޖާހިދު އާއި އަޙްމަދު ސަޢީދު ދުވަސްތަކުގެ ބަދަލުގައި ދަރަނި ގެންދިޔައެވެ. އެހެންކަމުން އަޙްމަދު މުޖާހިދު ދުވަސްތަކުގެ ބަދަލުގައި ދަރަނި ގެންދިޔަ ކަމުގެ އަމުރުއްގެ ދަރަނިންނެވެ. ނަމަވެސް އަލީ ޒުބައިރު އާއި އަޙްމަދު ސަޢީދު ދުވަސްތަކުގެ ބަދަލުގައި ދަރަނި ގެންދިޔަ ކަމަށް ޝަރީޢަތުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ފަރާތް އެހީ ކުޑަ އަމުރަކާ ނުލައި، ކޮންމެ ވަގުތެއްގައިވެސް ނުދިނުމެވެ.[4]

7. އެ މައްސަލައާ ގުޅިގެން އަލީ ޒުބައިރު އާއި އަޙްމަދު މުޖާހިދު އާއި އަޙްމަދު ސަޢީދުގެ މުޢާމަލާތް ކުރުމުގެ ތެރޭގައި ޢާއިލީ މައްސަލަތަކުގެ ދަށުން ދުވަސްތަކުގެ ޙައްޤުތަކުން އެކަމަށް އެއްގޮތްވާގޮތަށް ހިނގާދިޔަ ކަމަށް ފާހަގަކޮށް ހުށަހެޅިއެވެ.[5] އަދި މުޢާމަލާތް ކުރުމުގެ ތެރޭގައި ޢާއިލީ މައްސަލަތަކުގެ އަމުރެއް ނެރުއްވުމަށް އެދި "އާއިލީ ކޯޓުގެ އަމުރަކުން އެދި ފަސޭހަކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ފޯމު" ގެ 3 (ތިނެއް) ފޯމު ދިވެހި ދުވަސްތަކުގެ ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅިފައި ވަނީ ހުށަހަޅާފައެވެ.[6]

[3]. ފަސޭހަކުރުމުގެ އާންމު މަބާދިއުގެ ނަންބަރު: FAM2021/02 (27 ޖަނަވަރީ 2021) ގައި ޝާއިޢުކުރައްވާފައިވާ އުޞޫލު
[4]. ދިވެހި ދުވަސްތަކުގެ ޝަރީޢަތުގެ ނަންބަރު 171/ECF/2022/36، 171/ECF/2022/38 އަދި 171/ECF/2022/39 "އާއިލީ ކޯޓުގެ އަމުރަކުން އެދި ފަސޭހަކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ފޯމު"
[5]. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޢުލޫމާތުގައި ދުވަސްތަކުގެ ފާހަގަކޮށް އެކުލަވައިލެވިފައި ވާގޮތަށް.
[6]. ދިވެހި ދުވަސްތަކުގެ ޝަރީޢަތުގެ ނަންބަރު 171/ECF/2022/36، 171/ECF/2022/38 އަދި 171/ECF/2022/39 "އާއިލީ ކޯޓުގެ އަމުރަކުން އެދި ފަސޭހަކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ފޯމު"

8. ނަމަވެސް ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J(AN)2021/048 (30 އޮގަސްޓް 2021) އަދި ނަންބަރު 145-J(AN)2021/049 (30 އޮގަސްޓް 2021) "ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ގޮތް" އިން ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތާ އެއްގޮތަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ޤާނޫނީކަން އެ ހުށަހެޅުންތަކާ ނުވާކަމަށް ބަޔާންކޮށް، ދިވެހި ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޝަރީޢަތުގެ ގަވާއިދުން އެދިފައިވާފަދަ އަމުރުތަކެއް ނެރެދެވޭން ނެތް ކަމަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ނިންމައިފައެވެ.[7]

9. އެ ނިންމުންތަކާމެދު ހިތްހަމަނުޖެހިގެން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން އެ ނިންމުންތައް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރިއެވެ. މިއީ އެގޮތުން ބެލި އިސްތިއުނާފީ ދަޢުވާތަކެވެ.

10. ދިވެހި ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޝަރީޢަތުގެ ގަވާއިދުން ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި އެދިފައިވަނީ އަލީ ޒުބައިރު އާއި އަޙްމަދު މުޖާހިދު އާއި އަޙްމަދު ސުވައިބުގެ މޮބައިލް ފޯނުގެ ޑޭޓާ ކޮޕީކޮށް ފޮރެންސިކް ކޮށްދިނުމަށް އަމުރެއް ނެރެދިނުމަށެވެ. އެއީ އަލީ ޒުބައިރު އާއި އަޙްމަދު މުޖާހިދު އާއި އަޙްމަދު ސުވައިބު ދިވެހިރާއްޖެއަށް މަސްތުވާތަކެތި އެތެރެކޮށް އޭގެ ވިޔަފާރި ކުރާކަމަށް ތުހުމަތުކުރެވިފައިވާ މައްސަލައާ ގުޅިގެން ދިވެހި ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޝަރީޢަތުގެ ގަވާއިދުން ކުރަމުންދާ ތަޙުޤީޤަށް ބޭނުންވާ މައުލޫމާތު ހޯދުމަށެވެ. ތަޙުޤީޤު މަރުޙަލާގައި ބޭނުންވާ މައުލޫމާތު ހޯދުމަށްޓަކައި ތަންތަނާއިމުދާ ބަލައި ފާސްކުރުމާއި، އިލެކްޓްރޯނިކް ވަސީލަތްތަކަށް ހުޅުވުމަށްޓަކައި ބޭނުންވާ ކޯޑާއި ޕާސްވޯޑް ފަދަ މައުލޫމާތު ހޯދައި ހުޅުވުމަށް ކޯޓު އަމުރެއް ބޭނުންވެއްޖެނަމަ އެފަދަ އަމުރުތަކާމެދު ގޮތެއް ނިންމުމުގައި ތަޙުޤީޤުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ބަޔާން ކަނޑައެޅުން ހުރުން ލާޒިމުކަމުގައި ނުދެކެމެވެ. ސަބަބަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައިވާ ޙައްޤުތަކާ ޙުއްރިއްޔަތުތަކުގެ މަޙްފޫޡުކަން ޙާސިލުކުރާ ޤާނޫނުތަކުން ހިފެހެއްޓުމުގައި އިންސާފު އަދި އަމުރުތަކާމެދު ގޮތްކަނޑައެޅުމުގެ ކުރިން ޙައްދާ ނުވަތަ އަސަރުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ޙިމާޔަތުގައި އަޑުއެހުން ބާއްވައި ބަހުސްކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ނުދީގެން

7. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/003، 145-J/AN/2022/006 އަދި 145-J/AN/2022/005 ނިންމުން (ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ގޮތް)

އަސަރު ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އޮވެދާނެކަމަށްޓަކައި އެފަރާތްތަކަށް ބައިވެރިކުރުމަކީ ރައްކާތެރިގޮތްތަކުގައި ނުވާނެކަމެވެ. އަދި މިފަދަ މައްސަލަތަކުގައި އެފަރާތްތަކަށް އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާފަރާތްތަކުގެ ގޮތުގައި ހިމަނައި އެފަރާތްތަކުގެ ބަހެއް ޝަރީޢަތުން ހޯދަންޖެހޭކަމުގައި ނުދެކެމެވެ. ނަމަވެސް މި މައްސަލައިގައި ދިވެހިރާއްޖެއަށް މަސްތުވާތަކެތި އެތެރެކުރުމާއި އޭގެ ވިޔަފާރި ކުރުމާބެހޭ ޖުރުމުތަކުގެ އާއި އަބަދުވެސް މުޖުތަމަޢު އާއި އަބަދުވެސް ސުލްހައިން ޝަރީޢަތަށް ޕްރިންސިޕަލް ބަސްބުނުމުގެ ފުރުޞަތުދީގެން އެ އަމުރުތަކާމެދު ގޮތް ނިންމުމަށް ދަޢުވާގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި އެދިފައިވާ އެފަދައިން އެފަރާތްތަކަށް އެ ފުރުޞަތުވަނީ ދީފައިވެއެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތައް

11. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/003، 145-J/AN/2022/006 އަދި 145-J/AN/2022/005 ނަންބަރުން (ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމިގޮތް) އިސްތިއުނާފު ކުރަމުން އެދި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން އަންނަނިވި 02 (ދޭއް) ނުކުތާ ހުށަހަޅާފައި ވެއެވެ.

- **ފުރަތަމަ ނުކުތާ އަކީ:** އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނިންމުންތަކަށް ނިސްބަތްވެފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.
- **ދެވަނަ ނުކުތާ އަކީ:** ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާ ގުޅިގެން ވާހަކަދެއްކުމަށްޓަކައި އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައިދިނުމަށް އެދިފައިވިނަމަވެސް، އެފުރުޞަތު ދިނުމަކާ ނުލައި ނިންމާފައިވަނީ މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 25 ވަނަ މާއްދާ އާއި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 223 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާ އާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކާމެދު ދެފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ޚުލާޞާ

12. އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކާ ގުޅިގެން ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ބަޔާންކޮށްދެއްވި ކްރިމިނަލް ކޯޓުން އަމުރު ނެރުއްވުން ނިންމުއިރު، އެ ނިންމުން ބިނާކުރި ސަބަބު ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައިނުވާކަމާއި އެކަމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/31 ޤަޟިއްޔާގެ 24 ވަނަ ނުކުތާގައި ސަބަބު ބަޔާންކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފު ކަމަށެވެ. އަދި ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ފުރުޞަތާ ގުޅިގެން އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައި ދިނުމަށް އެދުނުނަމަވެސް އެފަރާތުން އަޑުއެހުމެއް ބާއްވާފައި ނުވުމަކީ ޢަދުލުވެރި ޝަރީޢަތެއްގެ ޤާނޫނުގެ މަބްދައާ ޚިލާފުކަމެއް ކަމަށެވެ.

13. ޖަވާބުގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ޢަލީ ޖުބައިރު އާއި އަޙްމަދު މުޖާހިދު އާއި އަޙްމަދު ސުނައިން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވި ފޯނުގެ ޑޭޓާ ކާޑެއި ޓެސްޓުގެ ދިނުމަކަށް އިންކާރުކުރައި ނުވާނެ ކަމަށާއި ނަމަވެސް ބަންދުގައި ގިނަ ދުވަސްތަކެއް ހޭދަވެފައިވާތީ ފޯނުގެ ޑޭޓާ ކާޑެއި ޓެސްޓުގެ މިހާރު ހަމަޖެހުމުގައި ނޯޓް ކަމަށެވެ. އަދި މިގޮތުން އަޙްމަދު މުޖާހިދު އިތުރުން ބަޔާންކޮށްދެއްވި ފޯނުގެ ޑޭޓާ ކާޑެއި ޓެސްޓުކުރުމަށް ފުރުޞަތު ނުދިނުމަކަށް ނޫން ކަމަށެވެ. މިގޮތުން ފުރުޞަތު ދޭން ކަމަށްވާނަމަ ކަމެއް ނެތް ކަމަށެވެ.

މައްސަލައާ ގުޅިގެން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އެދިފައިވާގޮތް

14. އިސްތިއުނާފީ މި ޤަޟިއްޔާގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އެދިފައިވަނީ އަންނަނިވި ކަންކަމެވެ.

14.1. ކޯޓު އަމުރަކާ ނުލައި ހުއްޓުވައި ބަލައި ފާސްކުރުވާ މީހެއްގެ އަތުން ފޯނާއި އިލެކްޓްރޯނިކް ޑިވައިސްތަކުގައި ހުންނަ މަޢުލޫމާތު ހޯދުމަށް، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 212 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، ގަވާއިދު ނަންބަރު 2019/R-1052 (ޖިނާއީ

މަޢުލޫމާތު ތަބާދަލުކުރުމުގައި ފުލުހުން އަމަލުކުރާނެ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދު) ގެ 115 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން، ސަރވިސްޕްރޮވައިޑަރުން ދީނާއި އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގައި ވާ ފޯމުން އެދުވިދާނެކަމަށް ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށް.

14.2. ދީނާއި މަޢުލޫމާތު ތަބާދަލުކުރުމުގައި ފުލުހުން އަމަލުކުރާނެ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 115 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން އަމުރަށް އެދޭ ހާލަތުގައި، މަޢުލޫމާތާ ގުޅިގެން ލިބިފައިވާ ހުރި ޤަރީނާގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކޮށް އަމުރު ނެރުމަށް ޖާއިޒު ކަމަށް ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށް.

14.3. ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހަޅާ ފޯމަކާ ގުޅިގެން އަޅުއްވުމަށް ބާރުވައި ދިނުމަށް އެދިއްޖެނަމަ، އެފަދަ ފޯމަކާ ގުޅިގެން ގޮތެއް ނިންމުމުގެ ކުރިން އަޅުއްވުމުގެ ބާރުވައިދޭނެކަން ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށް.

14.4. މަޢުލޫމާތުގައި ފުލުހުން އެދިފައިވާ ކޯޓު އަމުރު ނެރުމަށްބަލައި، މަޢުލޫމާތުގައި ތުހުމަތުކުރެވޭ މީހާ ގުޅުވާލުވާ އެކަށީގެންވާ މިންވަރުގެ ހުރި ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅިއިރު ހުށަހަޅާފައިވާކަމަށް ކަނޑައަޅައި ދިނުމާއި މި މަޢުލޫމާތުގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމުން ކުރިމަތިލާ ކޯޓުގެ ނިންމުން ބާތިލްކޮށްދިނުމަށް.

14.5. މަޢުލޫމާތުގައި ތުހުމަތުކުރެވޭ 3 މީހުންގެ ފޯނު ދިފާއި ފުލުހުންގެ ހިރާސަތުގެ ޓްރާންސްކްރިޕް ސަރވިސްއިން އެނަލައިޒްކޮށް ފޯނުން މަޢުލޫމާތާ ގުޅޭ ދުރު ގެއްލައި ނުވޭނީ ކުރިމަތިކޮށްދިނުމަށް ފޯނު އެކަށީގެންވާ މުއްދަތަކަށް ހިފެހެއްޓުމަށްއާއި، ފޯނުގައި ހުރި ފޯޓޯ ކާޑު، ޑޭޓާ، އަދި ޓްރާންސްކްރިޕްޓް ތަބާދަލްގެ ބޭނުމަށް ދިފާއި ފުލުހުންގެ ހިރާސަތަށް ދިނުމަށް އަދި ކޯޓުދިނުމަށް، މިއެވެ.

އަސާސީ ޙައްޤުތައް ހިފެހެއްޓުން މިންގަނޑު

15. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އަބްދުﷲ ޒަކީ[8] މައްސަލައިގެ އިއްތިފާޤު ރައުޔު ލިޔުއްވި ފަނޑިޔާރު އާއިޝާ ޝުޖޫން މުޙައްމަދުގެ ރައުޔުގައި އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން މަނާކުރުމުގައި ޚާއްޞަކޮށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދެވަނަ ބާބުގައި ހިމެނޭ މާއްދާތައް އުނގުގައި ކިޔަންޖެހޭކަމުން، ޙައްޤުތައް މަނާކުރުމުގައި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 69 ވަނަ މާއްދާ ތަތްބީޤު ކުރާއިރު، އުޞޫލުން ބަލަންޖެހޭ ހިނގާދިޔަ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން ޙައްޤުތަކުގެ މަޤްޞަދުން ފުރިހަމަ ޤާނޫނަކުން ކަމުގައިވާނަމަ، އެއީ އެ ޙައްޤުގެ ދާއިރާ ހަނިކުރުމަށް އޮތް ހުއްދަ ގޮތެއް ކަމަށް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގައި، އުޅޭ އަމަލުކުރާ ޝަރީޢަތުގެ ކުށާއި އަދަބު ކަނޑައަޅާ ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުން، ޖިނާއީ ކުށުގެ ތަފްޞީލުތަކާ މިންވަރާއި ގުޅޭ އަދަބުތަކުން އޮންނަނީ، އާންމު އުސޫލުން، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެމަތިންކަމާއި އަދި އެ ޤާނޫނުގައި (މިނޫން ކަންކަން ހިމެނޭ ގޮތުން) އާންމު ތަންތަނާއި އަމިއްލަ ތަންތަން ބަލައި ފާސްކުރުމުގައި، އެ ތަންތަނަށް ވަނުމުގައާއި، މުދާ ހިފެހެއްޓުމުގައި އަމަލުކުރާނެ އުސޫލުތައް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމާއި، އެ ޤާނޫނުން، މިޤާނޫނުގެ މަސައްކަތް ކަނޑައަޅާ ގުޅުމުގައި ކުރިމަތިވަނުމަށް، ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އޭނާގެ އާއި އޭނާ އަމިއްލަ ތަންތަނާއި މުދާ ބަލައި ފާސްކުރުން، މުދާ ހިފެހެއްޓުމަކީ "ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން" ނޫނީ "ކޯޓު އަމުރަކާ ގޮތުގެ މަތިން" ކުރެވޭނެކަމަށް ކަމުގައި ބަލަންޖެހޭ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވެއެވެ.

[8]. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/SC-A/76 ޤަޟިއްޔާ

އިސްތިއުނާފު ފުރަތަމަ ނުކުތާއާމެދު ޝަރީޢަތުން ރިޢާޔަތްކުރިގޮތް

16. އިސްތިއުނާފު ފުރަތަމަ ނުކުތާއަކީ އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނިންމުންތަކަށް ނިންމާފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ. އެގޮތުން ކްރިމިނަލް ކޯޓުން އަމުރު ނެރުނުދޭން ނިންމުމުގައި، އެ ނިންމުން ބިނާކުރި ސަބަބު ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައިނުވާކަމަށާއި އެކަމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/31 ޤަޟިއްޔާގެ 24 ވަނަ ނުކުތާގައި ސަބަބު ބަޔާންކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފު ކަމެއް ކަމަށް ދައުވާގެ ފަރާތުން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މި ނުކުތާއަށް ޝަރީޢަތުން ރިޢާޔަތްކުރިއިރު އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

ކޯޓުއަމުރު ނެރުނުދޭން ނިންމާނަމަ ސަބަބު ބަޔާންކުރުން

16.1 ދައުވާގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ފަދައިން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އަބްދުﷲ ޝާހިދު އަބްދުލްޤައްޔޫމް**[9] މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ 24 ވަނަ ނުކުތާގައި، (އެ މައްސަލައިގެ އިއްތިފާޤު ރައުޔު ލިޔުއްވި ފަނޑިޔާރު ޖަސްޓިސް ހުސްނުއްސުޢޫދުގެ ރައުޔުގައި) ޤާނޫނު ތަންފީޒުކުރާ އިދާރާއަކުން ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދުމުން، އެ އަމުރު ނެރުނުދޭން ފަސޭހާތު ނިންމާނަމަ އަމުރު ނެރުނުދޭ ސަބަބު ބަޔާންކުރަންވާނެކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވެއެވެ.

16.2 މި ޤަޟިއްޔާއަކީ އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނިންމުންތަކުގައި އެފަދައިން ސަބަބު ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބާވަތުގެ އެއިން ކޮންމެ ނިންމުމެއްގައި ބަޔާންކޮށްފައިވޭ؛ "...މިބާވަތުގެ އަމުރު ނެރެދިނުން ހަމައެކަނި މިކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J(AN)2021/048 (30 އޮގަސްޓު 2021) އާއި ނަންބަރު 145-J(AN)2021/049 (30 އޮގަސްޓު 2021) "ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ގޮތް" އިން ގޮތުގެ ކަނޑައަޅާފައިވާމިއާއި އަދި ދިވެހި ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅިފައިވާ ލިޔުން ފިޔަވައި އިސްވެ ދެންނެވި ނިންމުމުގައި އެއްގޮތަށް ހުށަހެޅިފައިވާ ހުށަހެޅުމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާނޫނެވެ..." ދިވެހި ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ

9. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/31 ޤަޟިއްޔާ

ފަރާތުން އެދިފައިވާފަދަ އަމުރުތައް ނެރެދެވުން ނެތް ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން އެ ނިންމުންތަކުގައި މިވަނީ އެ އަމުރުތައް ނެރެނުދެއްވުން ނިންމާފައިވާ ސަބަބު ބަޔާންކޮށްފައެވެ. ނަމަވެސް ދެން ބަޔާންކުރެވުނީ އެ ސަބަބަކީ ޤާނޫނީގޮތުން ރަނގަޅު ސަބަބެއްކަމެވެ.

16·3. އެގޮތުން ބަލާއިރު، ކުރިމިނަށް ކުޅުން ހަވާލާދީފައިވާ ދެ ނިންމުމުގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[10] 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ އިބާރާތް ހަވާލާދީ، އިލެކްޓްރޯނިކް ޑިވައިސްތައް ހުޅުވައި އޭގައިވާ މަޢުލޫމާތަށް ވާސިލްވުމަށްޓަކައި ބަލައިފާސްކުރުމުގެ އަމުރުތަކުގައި އެހެން ކޯޓު އަމުރުތައް ހުރަސް ނުޖެހޭކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[11] 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ވަނީ އަންނަނިވި އިބާރާތެވެ.

"36 (ނ) ކުށީގެ ތަހުގީގަށް ބޭނުންކުރުމަށް ބަލައި ފާސްކުރުމަށް ހަނަކުން ކުރަން ބޭނުންވާ އެއްޗަކީ އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ އިލެކްޓްރޯނިކް ވަސީލަތެއްގައި ރައްކާކޮށްފައިވާ މަޢުލޫމާތެއް ކަމުގައިވާނަމަ، އެ މަޢުލޫމާތު ބެލުން އަދި ކިޔުން އެނގޭނެ ގޮތަކަށް، އަދި އެތެރެން ގެންދެވުން ގޮތަކަށް ހުށަހެޅުމަށް އެންގުމުގެ ބާރު ކޯޓުން ތަހުގީގުކުރާ އިދާރާގެ އޮފިސަރަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ."

މި އިބާރާތަށް ބަލާއިރު އެނގެނީ ކުށީގެ ތަހުގީގަށް ބޭނުންކުރުމަށް ބަލައި ފާސްކުރުމަށް ހަނަކުން ކުރަން ބޭނުންވާ އެއްޗަކީ އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ އިލެކްޓްރޯނިކް ވަސީލަތެއްގައި ރައްކާކޮށްފައިވާ މަޢުލޫމާތެއް ކަމުގައިވާނަމަ، ބެލުން އަދި ކިޔުން އެނގޭނެ ގޮތަކަށް، އަދި އެތެރެން ގެންދެވުން ގޮތަކަށް ހުށަހެޅުމަށް އެންގުމުގެ ބާރު ކޯޓުން ތަހުގީގުކުރާ އިދާރާގެ އޮފިސަރަކަށް ލިބިގެންވާކަމެވެ. ނަމަވެސް އެފަދައިން އެންގުމުން، އެ މަޢުލޫމާތު ނުލިބުނު ނަމަ އެ މަޢުލޫމާތު ދިނުމަށް އެންގުމުގެ ކުރިން އަމުރަކަށް ނޭދެވޭނެކަމަކަށް އެ ޤާނޫނުގައި ބާރުލާފައެއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ

10. ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

11. ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

ޤާނޫނުގެ[12] 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ އިބާރާތް އެހެން އޮތުމުން، އިޤްރާރުކޮށްދިނުން ޖިނާއީ އިޖުރާއަތު ރުޤުވައި އެގައިވާ މައްޗަށްމަތީން ވާސިލްވުމަކީ ބަލައިފާސްކުރުމުގެ އަމުރުދީފައިވަ އެހެން ކޯޓު އަމުރުކުރަން (ޤާނޫނުގެ ޓްރާންސްފަރ ދިނުމަކަށް ކޯޓުން އެންގުން ފާސްކުރާނަމަ) ބަދަލުކުރެވޭ ޤާނޫނީ ގޮތެއް ހަމަޖެހޭ ކަމެއް ކަނޑައެޅުނު ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[13] 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ތަޙުޤީޤު އިދާރާއަކުން އަންގާ އެންގުމާއި، ޝަރީޢަތް ކޯޓުގެ އަމުރުކުރުން އަންގާ އެންގުމުގައި އޭގެ ޤާނޫނީ ނަތީޖާ އެއްހަމަ ވާނުވުމުގައި ނުބަދަލުވެއެވެ.

ފަނޑިޔާރުން ނިންމުންތައް ބިނާކުރަންޖެހޭ އަސާސްތައް

16.4 ނިންމުންތައް ނިންމުމުގައި ފަނޑިޔާރުން ތަބާވާންޖެހޭނީ ޤާނޫނުއަސާސީ އާއި، ޤާނޫނުތަކާއި، ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުން ހަދާފައިވާ ޤަވާއިދުތަކާއި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތަށާއި، މަތީކޯޓުތަކުން ނިންމާ ނިންމުންތަކަށެވެ.[14] އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާ ކޯޓުތަކުން (Trial Court) ނުވަތަ ދަރަޖަ ކޯޓުތަކުން ނިންމާ ނިންމުމަކީ އެ ކޯޓުން ނުވަތަ އެމަރުޙަލާގެ އެހެން ކޯޓުތަކުން ތަބާވުން ލާޒިމުވާ ނިންމުމަކަށް ނުވިނަމަވެސް އެއީ ރިޢާޔަތްކުރެވިދާނެ (Persuasive) ނިންމުމެއްކަމެވެ. ނަމަވެސް އެފަދަ ނިންމުމަކީ ހަމައެކަނި އެނިންމުމަކަށް ބިނާކޮށް މައްސަލަތަކުގައި ޙުކުމް ކަނޑައެޅިދާނެ އަސާސީ ނިންމުމެއް ނޫނެވެ.[15]

12. ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016
13. ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016
14. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142، 143 ގެ (ރ) އަދި 274ވަނަ މާއްދާ.
15. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142، 143 ގެ (ރ) އަދި 274ވަނަ މާއްދާ.

16.5. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުންތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ އެ އަމުރުތައް ނެރެންޖެހުނު ނިންމާ ސަބަބަކީ އެ އަމުރުތަކަށް އެދި ހުށަހެޅި ފުލުހުން އެކޯޓުން ނިންމާފައިވާ އެ ބާވަތުގެ އެހެން ދެ ނިންމުމެއްގައި[16] ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ހުށަހަޅާފައިވާތީ ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް ފުލު ހުށަހެޅުމުގައި ދިފާޢީ ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ ފަރާތުން ޚިޔާލުކޮށްފައިވަނީ އެ ނިންމުންތަކުގައިވާ ކޮން އުސޫލަކާ ކަމެއް ބަޔާންކޮށްފައިނުވެއެވެ. އަދި އެ ދެ ނިންމުމާމެދު އިސްތިއުނާފު މަރުޙަލާއަކުން ދަމަހައްޓާފައި ނުވާއިރު،[17] އެ ނިންމުންތަކަކީ ފަރީޤުން ތަބާވުން ލާޒިމްވާ (*stare decisis*) ޤާނޫނީ އަސާސެއް ނޫނެވެ.

ކޯޓުއަމުރުއެއްގެދަށުން އިލެކްޓްރޯނިކް ވަސީލަތްތަކެއްގައިވާ މަޢުލޫމާތު ހޯދުން

16.6. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[18] 212 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި އެ އަކުރުގެ 1 ވަނަ ނަންބަރަށް ބެލުމުން ޖިނާއީ ކުށް ކަނޑައެޅުމުގެ ހެއްކަ ޤާނޫނުއްގައި ވަކި ކަމެއް ކުރުމުގެ ހެއްކަ އުސޫލުތަކެއް ކަނޑައަޅައިދީފައިވާ ބާރުތަކުގައި ޚިޔާލުގައި، އެ ޤާނޫނުން ދަޢުވާކުރަން ފުލުހުންނަށް ކޯޓު އަމުރު ހޯދަންޖެހޭ ބާރުތަކުގައި އެ އަމުރަށް އެދުމުގައި އަދި އެ އަމުރު ކޯޓުން ނެރުމުގައި އަދި އެ އަމުރު ތަންފީޒުކުރުމުގައި ޢަމަލުކުރަންވާނީ އެ ޤާނޫނާއި އެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހަދާ ގަވާއިދުތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިންކަން އެނގެއެވެ.

16.7. ޖިނާއީ މައްސަލައެއްގެ ތަޙުޤީޤުގައި މިހާރު ހުއްޖަތާ ނުވަތަ ހެއްކަކަށްކުރާނެ ބާވަތްތަކުގެން ފުލުހުންގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެނައު އިލެކްޓްރޯނިކް ވަސީލަތްތަކުން ހޯދި ކުރުމުގައި ޤާނޫނު

---

16. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J(AN)2021/048 (30 އޮގަސްޓް 2021) އާއި ނަންބަރު 145-J(AN)2021/049 (30 އޮގަސްޓް 2021) ނިންމުން

17. ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J(AN)2021/048 (30 އޮގަސްޓް 2021) އާއި ނަންބަރު 145-J(AN)2021/049 (30 އޮގަސްޓް 2021) ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކޮށްފައި ނުވާކަމުގައި ބުނެފައި ވެއެވެ.

18. ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

ތަޙްޤީޤުކުރާ އިދާރާގެ އޮފިސަރުން ލިބިދެވޭ ބާރުގެ ބޭނުންކުރެވޭނެގޮތް އެ މަޢުލޫމާތު ނުލިބޭ ބާރުތަކުގައި އަމަލުކުރަންވީ ވަކި ގޮތެއް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައި[19] ކަނޑައެޅިގެން ބަޔާންކޮށްގެން ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް އެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ބާރުލިބިގެން ހަދާފައިވާ '<u>ޖިނާއީ މައްސަލަތައް ތަޙްޤީޤުކުރުމުގައި ފުލުހުން އަމަލުކުރާނެ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދު</u>'ގެ 115 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި <u>"ހެކީގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށް ހިފަން ބޭނުންވާ އެއްޗެހި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ އިލެކްޓްރޯނިކް ވަސީލަތެއްގައި ރައްކާކޮށްފައިވާ މަޢުލޫމާތެއް ނަމަ، އެ މަޢުލޫމާތު ހޯދަންވާނީ ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުންނެވެ.</u>"[20] މިފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން ހެކީގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށް ހިފަން ބޭނުންވާ އެއްޗެހި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ އިލެކްޓްރޯނިކް ވަސީލަތެއްގައި ރައްކާކޮށްފައިވާ މަޢުލޫމާތެއް ނަމަ، އެ މަޢުލޫމާތު ހޯދަންވާނީ ޤާނޫނީގޮތުން އޮންނަގޮތަކަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާގޮތަށް ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުންނެވެ. އެހެން އިޤްތިބާސްކުރެވުނު މާއްދާގައި އެ ގަވާއިދުގައި ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދުމުގެ ފުރުޞަތު އެބައޮތެވެ. އަދި "...ސަރުކާރުގެ ޚިދުމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ މައިގަނޑު އެއްމަސްއޫލިއްޔަތަކީ، މުޖުތަމަޢުގެ އަމަންއަމާންކަމާއި ރައްކާތެރިކަން ދެމެހެއްޓުމެވެ. މިކަން މިގޮތަކަށް ހިންގުމަށް މަގުފަހިކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން، ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ މައިގަނޑު އަސާސް މަސްއޫލިއްޔަތުގައި ބަލާން ކުށަށް، ޖިނާއީ ކުށްތައް ތަޙްޤީޤުކުރުމާއި، ހިފެހެއްޓުމާއި ރައްކާތެރިކަން ބެލެހެއްޓުމާއި، މައްސަލަތަކަށް ޝަރީޢަތަށް ހުށަހެޅުމަށް ބޭނުންވާނެ ތައްޔާރީތައް ކުރުމެވެ.[21] ދިވެހި ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ މައްޗަށް ޤާނޫނުއަސާސީ އާއި އަދި ޤާނޫނުން[22] ލާޒިމުކޮށްފައިވާ ކަމެއް ކުރުމަށް މުޅިން ހުރަސް އެޅޭ ގޮތަކަށް އެހެން ޤާނޫނުތަކަށް މާނަ ދެވިދާނެ ކަމަކަށް ނުދެކެމެވެ. ވީމާ، ދިވެހި ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުން ކުރަމުންދާ ތަޙްޤީޤުތަކަށް ހިސާބުން ކޯޓުތަކުން އެއްބާރުލުން މަސްއޫލިއްޔަތު ކުރުމަށް ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ހުށަހެޅުމުގެ ބާރު ޤާނޫނުން ނުލިބޭ ކަމަށް ބަލަން ނުވާނެއެވެ..." މިފަދައިން ދިވެހިރާއްޖޭގެ

---

19. ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

20. ދަރުބާރުގެ އިޢުލާނުކުރުމުގައި

21 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 244 ވަނަ މާއްދާ (ހ) އަދި (ނ)ގައި.

22 ޤާނޫނު ނަންބަރު: 34/2020 (ދިވެހި ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ ޤާނޫނު)

ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނަންބަރު 2022/HC-B12/9 މައްސަލައިގެ އިސްތިޢާރުގެ ދަށުން ލިޔުއްވި ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާއިރު، އެކަން އެ ބޮޑުމިން އަހުރެންނަން ޤަބޫލުކުރަމެވެ.

އިލެކްޓްރޯނިކް ވަސީލަތްތަކުގައިވާ މައުލޫމާތު ހޯދުމަށްޖެހޭ ކޯޓުއަމުރަށް އެދި ހުށަހަޅާ ފޯމު

16.8. ދެން ބަލާލަން ޖެހެނީ އެފަދަ އަމުރުތަކަށް ކަމާބެހޭ ކޯޓުގައި އެދެން ޖެހެނީ ކޮން ފޯމަކުން ތޯއެވެ. އެގޮތުން ބަލާއިރު، އިލެކްޓްރޯނިކް ޑިވައިސްތަކުން ހެދި ހޯދުމަށް ކޯޓު އަމުރުތަކަށް އެދޭ ފަދަ ހާއްސަ ފޯމެއް، ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުން ބާރު ލިބިގެން ހަދާފައިވާ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ގަވާއިދުގެ[23] ޖަދުވަލުތަކުގައި ހިމެނިފައިނުވެއެވެ. ނަމަވެސް **ޖަދުވަލު** 12 ގައި "**އެހެނިހެން ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ފަސްޖެހޭ ހުށަހަޅާ ފޯމު**" ގެ ނަމުގައި ފޯމެއް/ނަމޫނާ ބާރާކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އެ ފޯމުގައި ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭ އެއް ބައަކީ މައުލޫމާތަކީ "**އަމުރުގެ ބާވަތް**" މިބައެވެ. އެހެންކަމުން އެ ފޯމަކީ ގަވާއިދުގައި ވަކި ބާވަތެއްގެ ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ހުށަހަޅަން ހާއްސަކޮށްފައި ފޯމެއް/ނަމޫނާ ނޫންކަމާއި، އެހެނިހެން ކޯޓު އަމުރުތަކަށް އެދި ހުށަހަޅަންޖެހޭ ފޯމުކަން އެ ގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލުތަކަށް ބެލުމުން ދޭހަވެއެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ 'ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ގަވާއިދު' ގެ 47 ވަނަ މާއްދާއަށް ބެލުމުންވެސް މިކަން ދޭހަވެއެވެ.

16.9. މި މައްސަލައިގައި، ދިފާޢީ ފަރާތުން ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުން ކުރިމަތިލާ ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވަނީވެސް އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު "**އެހެނިހެން ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ފަސްޖެހޭ ހުށަހަޅާ ފޯމު**" އެވެ. އަދި

[23]. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ގަވާއިދު (ގަވާއިދު ނަންބަރު 2021-SC-REG-01)

އެޕީލުކުރަން ބެލިއިރު، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ[24] **ޖަދުވަލު** 12 ގައިވާ ފޯމު/ނަމޫނާ ގައި ފުރިހަމަކުރުމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހުރިހާ ބައިތަކެއްގެ މަޢުލޫމާތުފުޅުސް ދިވެހި ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ ފަރާތުން ފުރިހަމަކޮށްފައިވާކަން އެނގެންނެތެވެ.

<u>ދިވެހި ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ ފަރާތުން ކްރިމިނަލް ކޭސް ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުން</u>

16.10. ދިވެހި ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ ފަރާތުން ކްރިމިނަލް ކޭސް ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކަށް ބެލިއިރު، ތަޙުޤީޤުތަކަށް އެދުން ފޯމުތަކުގައި ހުރި ޗެކްލިސްޓް ގޮތުގައި، ފުލުހުންގެ ބަޔާން، ހެކިންގެ ބަޔާން، ސީ.ސީ.ޓީ.ވީ ކުރެހުން ފޮޓޯގެ ސްކްރީންޝޮޓްތައް، މެސެޖްތަކުގެ ޕްރިންޓް ނަމޫނާ، އިންޓެލިޖެންސް ރިޕޯޓު، މެޑިކަލް ރިޕޯޓުގެ ޚުލާސާ އޮޓޮ ކަސްޓޮޑީ ރެކޯޑުގެ ކޮޕީ އަދި އިންވެސްޓިގޭޝަން ފޯމު ބައިންޑަރު، އެބައިތަކީ ކްރިމިނަލް ކޭސް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

16.11. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ[25] **ޖަދުވަލު** 12 ގައިވާ ފޯމު/ނަމޫނާ އަކީ އިސްތިއުނާފުކުރަންޖެހޭ ފޯމު/ނަމޫނާ އެއްކަމަށް މިއީ މަޤްޞަދަކީ ކޭސް ނިންމާފައިވާކަން އެނގެން ނެތެވެ. އެހެންކަމުން ދިވެހި ފުލުހުންގެ ޚިދުމަތުގެ ފަރާތުން ކްރިމިނަލް ފޯމުތަކާ ޤާނޫނީގޮތުން ކޮން އެހެނަސް ހުރި ފޯމުތަކާ ކަމަށް ބަޔާންކުރުމަކާ ނުވަތަ، ކްރިމިނަލް ކޭސްގެ ދީ ނިންމުމަށް ހަވާލުވެ އެ ހުށަހެޅުންތައް އެ ދީ ނިންމުމަ އެކުލަވާފައި ހުށަހަޅާފައިވާނަމަ ބަލަހައްޓާ ސަބަބުން ހަމައެކަނި އެ ސަބަބުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ސަބަބެއްގެމަތިން ކުރުމަކީ އެކަށީގެން ނުދެކެމެވެ.

24. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދު (ގަވާއިދު ނަންބަރު 2021-SC-REG-01)

25. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދު (ގަވާއިދު ނަންބަރު 2021-SC-REG-01)

އަމުރާމެދު ގޮތްކަނޑައެޅުމުގެ ކުރިން އަޑުއެހުމެއް ބާއްވާފައި ނުވާކަމަށްބުނެ ފާހަގަކުރި އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ

17. އިސްތިއުނާފީ ދަޢުވާ ނުކުތާއަކީ ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާ ގުޅިގެން ވާހަކަދެއްކުމަށްޓަކައި އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައިދިނުމަށް އެދިފައިވިނަމަވެސް، އެފުރުސަތު ދިނުމަކާ ނުލައި ނިންމާފައިވަނީ މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 25 ވަނަ މާއްދާ އާއި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 223 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާ އާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ. މިނުކުތާއާ ގުޅިގެން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ފުލްބެންޗުން ކުރި ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބުދެމުން ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެއްވެސް ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ގަވާއިދެއްގައި ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާ ގުޅިގެން ވާހަކަދެއްކުމަށްޓަކައި އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައިދިނުމަށް އެދުމުން އެ ފުރުސަތު ދޭންޖެހޭނެކަމަށް ކަނޑައެޅިގެން ބަޔާންކޮށްފައި ނެތް ކަމަށާއި ނަމަވެސް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދަށް ބަލާއިރު، އެފަދަ ފުރުސަތަކަށް އެދިއްޖެނަމަ އެ ފުރުސަތު ދޭންޖެހޭނެކަމަށް ޤަބޫލުކުރާކަމަށެވެ. މިނުކުތާއަށް ޝަރީޢަތުން ރިޢާޔަތްކުރިއިރު އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

17.1 ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާ ގުޅޭގޮތުން އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައިދިނުމަކީ ކުރިމަތިލާ ކޯޓުގައި ދައުލަތުން ޝަރުޠުކޮށް އެދިފައިވެއެވެ. އަދި އެހެންކަމުގައިވީނަމަވެސް ކުރިމަތިލާ ކޯޓުން ސިޔާސަތުން ދީން ޖަވާބުގައި، ދައުލަތުން އިޝާރާތް ކުރެއް ހުރަހަކަށް ނުވަތަ ސާބިތުކޮށްދިން ބޭނުންނަމަ، އެދިދިނުމަށް ހުށަހަޅަން އަންގައި، އިތުރު ކަމެއް ސާބިތުކުރަން ބޭނުންނަމަ ކޯޓުން އަޑުއެހުމެއް ބާއްވާނެ ކަމަށް ކުރިމަތިލާ ކޯޓުން އަންގާފައިވެއެވެ.

17.2 ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާ ގުޅޭގޮތުން ދައުލަތުން އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައިދިނުމަށް އެދިފައިވަނީ، އެފަދައިން އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައިން ޖެހޭނެ ސަބަބެއް، އެފަދައިން ކުރިމަތިލާ ބައްލަވައިދޭ އަމުރެއް ޤާނޫނީ ނުވަތަ ގަވާއިދުގައި ޤާނޫނީ އުސޫލެއް ދިވެހިރާއްޖޭގައި

މިހިނދުގައި ނެތެވެ. އެހެންކަމުން ކްރިމިނަލް ކޯޓުން އެކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ފޯރެންސިކް އުސޫލަކާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ކަނޑައެޅިދާނެ ހަމައެއް މިހިނދުގައި އޮތް ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ނުދެކެމެވެ.

ދިމިޤްރާޠީ މުޖުތަމަޢުތަކުގައި ޢަމަލުކުރާ އުސޫލު

17.3 ދިމިޤްރާޠީ މުޖުތަމަޢުތަކުގައި ޢަމަލުކުރާ ގޮތް ބެލުމުގެ ގޮތުން، ޔުނައިޓެޑް ސްޓޭޓްސް އޮފް އެމެރިކާގެ އިލިނޮއިގެ އެޕެލެޓް ކޯޓުން (Appellate Court of Illinois) 2021 ވަނަ އަހަރު ނިންމާފައިވާ ***People v. Sneed*** މައްސަލައަށް ބަލާލާނަމަވެ.[26] އެ މައްސަލައަކީ ފޯސް ޖިނާއީ މައްސަލައަކާ ގުޅިގެން ފޯނުގެ ޕާސްކޯޑު ދިނުމަށް އަމުރުކޮށްދިނުން އެދި ހުށަހެޅުމަކާ ގުޅިގެން ދަށު ކޯޓުން އަމުރު ނެރެދިނުން މައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފު ޝަރީޢަތްކުރެވުނެވެ. އެ މައްސަލައިގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، މައްސަލައާ ގުޅިގެން އެންމެ ފުރަތަމަ ދަށު ކޯޓުގައި އެދިފައިވަނީ ފޯނު ޕާސްކޯޑުގެ އަމުރަކަށެވެ. އެ އަމުރު ދަށު ކޯޓުން ނެރެދިނެވެ. ނަމަވެސް އެކަމުގައި ގޮތް ކަނޑައެޅުމަށްބޭނުންވާ އަޑުއެހުމެއް ބާއްވާފައިވާކަން އެނގެން ނެތެވެ. އެ އަމުރު ދަށު ކޯޓުން ނެރެދިން ނަމަވެސް، ފޯނުގައި ޕާސްކޯޑެއް ޖަހާފައިވުމުން، ފޯނު ހުޅުވިފައިނުވާތީ ދެވަނައަށް ދަށު ކޯޓުގައި އެދިފައިވަނީ ތުހުމަތުކުރެވޭ ފަރާތުގެ ފޯނުގެ ޕާސްކޯޑު ދިނުމަށް އަމުރުކޮށްދިނުމަށެވެ. އެކަމުގައި ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގެ ކުރިން، ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދުނު ފަރާތުން އެކަށި ހާސިލުކޮށްގެން ދަށު ކޯޓުން ހެކި ސާބިތުކުރުމުގެ (*Evidentiary hearing*) އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައެވެ. އަދި ނިންމުނުމަށް އެދުނު އަމުރު ނުކުރެވުން ނޫނޭ ކަމަށް ކަނޑައެޅިއެވެ. އެހެންކަމުން އެ މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އިސްތިއުނާފީ މަރުޙަލާގައި ދެފަރާތުގެ ހެކިބަސްކުރެއްވިއެވެ.

[26]. People v. Sneed, 2021 IL App (4th) 210180, Appellate Court of Illinois, Fourth District

އެހެންކަމުން އެނގިގެންދާނީ ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ފުލުހުން/ދައުލަތުން ހުށަހަޅާ ކޭސްގެ ބާރުތަކުގައި އެކަމުގައި ގޮތް ކަނޑައަޅަނީ އަޑުއެހުމުގައި ބެއްލުމަށް ފުރުގައި ރުހުންކަމާއި ނަމަވެސް އަޑުއެހުމެއް ބާއްވަން ފެނިއްޖެ ހާލަތުގައި ކޯޓުން އަޑުއެހުމެއް ބާއްވާނެއެވެ.

17.4. އަމުރު ނެރުމުގައި އެކޯޓުން[27] ޢަމަލުކޮށްފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ފޯނުން ހޯދުމަށް އެދޭ މަޢުލޫމާތުގެ ސަބަބުތަކީ، އެކަށީގެންވާ ތަފްސީލު (Description of information it seeks with reasonable particularity) ހުށަހަޅާފައިވާތީ ބަލާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ފޯނުން ހޯދުމަށް އެދޭ މަޢުލޫމާތަކީ ހުރިތަކެއް ސިފަކޮށްދީފައިނުވާކަން އެ ފޯނުން މަޢުލޫމާތެއް ހޯދި ފިލްމަކަށް ބޭނުން ސަބަބު ކޯޓަށް ސާފުކޮށްދީފައިވާކަމަށް އެ ޤަސްދުގައި ފުރަގަސްކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި މަސްތުވާތަކެތީގެ ޖަރީމާތަކުގައި މީހަކާބެހޭގޮތުގައި އެންމެކަށް ފޯނު ބޭނުންކުރާކަން ދައުލަތުން ބޭނުންކުރާކަމާ އެކަމަކު އަދިކަމެއް ނެރުމަށް އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް ނުވާކަމުގެ މައްސަލަތައް އެ ޤަސްދުގައި އަދި އެކަށާކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެފަދަ އަމުރުތަކެއް ނެރުމުގައި އެންމެ ގާއިމު ސަލާމަތާ ބަލައިބޮލުމަށް ފާހަގަކޮށް ފޯނުގެ ޑޭޓާއާ ފޯނުގެ ކޮންޓެންޓް އަދި ދުރުނުކަމަށް އެ ޤަސްދުގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ދައުލަތުން އެފަދަ އަމުރަށް އެދުމުގައި ސަބަބުތަކީ، އެކަށީގެންވާ ތަފްސީލުއާއި (With Reasonable particularity) ކޯޓަށް ސާބިތުކޮށްދޭންޖެހޭ 3 ކަމެއް ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. އެއީ؛

27. ދުނިޔޭގެ ބަޔަކު ޤަރާރު އެމެރިކާގެ އިލިނޯއިސް ސްޓޭޓުގެ ކޯޓު (Appellate Court of Illinois)

1- ފޯނުގައި ޕާސްވޯޑެއް ޖަހާފައިވާކަން ދައުލަތުން އެނގޭކަން،

2- އެ ޕާސްވޯޑަކީ ދަޢުވާލިބޭ/ތުހުމަތުގައިވާ މީހާ މިލްކުވެރިކަމުގައި (Posession) ނުވަތަ ބާރުގެ ދަށުގައި (control) ވާ އެއްޗެއްކަން، އަދި

3- އެއީ ސައްޙަ (authentic) ޕާސްވޯޑު ހޯދުނު ކަން މިއެވެ.

އެ މައްސަލައިގައި އަމުރަށް އެދުނު ފަރާތުން ކޯޓުގައި އަންނަނިވި 3 އުސޫލު ސާބިތުކޮށްދިނުމުން، އެ މިންވަރަކީ ފޯނުގައި ޕާސްވޯޑެއް ޖަހާފައިވާކަން އެކަށީގެންވާ ތަފްސީލާއެކު (With Reasonable particularity) ސާބިތުކުރުމާ މިންވަރުގެ ހުރި ކަމުގައި އެ ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. އެއީ؛

1- ފޯނު ސީޒުކުރި ތާރީޚް ގަޑި ކަނޑައެޅިފައިވާކަން،

2- ދަޢުވާލިބޭ/ތުހުމަތުގައިވާ މީހާ އެ ފޯނުގެ ޕާސްވޯޑު ދީފައިނުވާކަން،

3- ޕާސްވޯޑު ކްރެކް (crack) ކުރުމުގެ ބޭނުންތެރިވި ލިބިފައިނުވާކަން، މިއެވެ.

މިގޮތުން އެ ޤަޟިއްޔާގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ފޯނުގެ ޕާސްވޯޑު ދިނުމަކީ ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތާ ދެކޮޅަށް ބަސްނުބުނުމުގެ ޙައްޤާއި ނުބައްދަލުވާ ފޯނުގައިވާ ކަންކަމާ ދަޢުވާލިބޭ/ތުހުމަތުގައިވާ މީހާ އާ ގުޅުމާދޭތެރޭ ޖެހޭ އޭނާ ޖޯޚުން ކަމަށެވެ.

ފޯނު ހުޅުވުމަށް ބޭނުންވާ މައުލޫމާތު ހޯދުމުގެ ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ހުށަހެޅުމުގައި ދައުލަތުން ޢަމަލުކުރުން އެންމެ ރަނގަޅުކަމަށް ފެންނަ ގޮތް

17.5 ފޯނު ހުޅުވުމަށް ބޭނުންވާ މައުލޫމާތު (ޕާސްކޯޑް، ޕިން، ޕެޓަރން ފިންގަރޕްރިންޓް، ފޭސްރިކޮގްނިޝަން ފަދަ މައުލޫމާތު) ހޯދުމުގެ ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ހުށަހަޅާއިރު އަންނަނިވި ކަންކަން ތަޙުޤީޤު އިދާރާ/ދައުލަތުން ކޯޓަށް ސާބިތުކޮށްދެއްވަންޖެހޭނެ ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

17.5.1. ފޯނުން ހޯދުމަށް އުޅޭ މަޢުލޫމާތުގެ، ސަބަބުތަކާއި އެކަށީގެންވާ ތަފްސީލު.[28]

17.5.2. ފޯނުގައި ޕާސްކޯޑެއް ޖަހާފައިވާކަން ދަލީލަކުން އެނގޭކަން.

17.5.3. އެ ޕާސްކޯޑަކީ ދަޢުވާލިބޭ ނުވަތަ ތުހުމަތުކުރެވޭ މީހާގެ ބާރުގެ ދަށުގައި (Posession/Control) ވާ އެއްޗެއްކަން ދަލީލަކުން އެނގޭކަން، އަދި

17.5.4. ދަޢުވާލިބޭ/ ތުހުމަތުކުރެވޭ މީހާ އެ ފޯނުގެ ޕާސްކޯޑު ދިނުމަށް ޙަވާލުކޮށްނުދީ، އެ މަޢުލޫމާތު ދިނުމަށް އިންކާރުކޮށްފައިވާކަން އެނގެންނަފަދަ ކަމެއް ހުރުން، މިއެވެ.

ފޯނު ހުޅުވުމަށް ބޭނުންވާ މަޢުލޫމާތު ހޯދުމުގެ ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ހުށަހެޅުމުން ކޯޓު އަމުރު ނެރުމާމެދު ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގައި ފަނޑިޔާރު އަމަލުކުރަން ޖެހޭ ގޮތް

17.6. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން ފޯނު ހުޅުވުމަށް ބޭނުންވާ މަޢުލޫމާތު ހޯދުމުގެ ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ހުށަހެޅުމުގައި ދައުލަތުން އަމަލުކުރުން ފާސްކުރަން ބަޔާންކުރެވުނު އުސޫލާ އެއްގޮތަށް ހުށަހެޅޭ ހުށަހެޅުމާމެދު ކޯޓުން ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގައި އަމަލުކުރަން އޮތް ރަނގަޅު ގޮތް ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ އަންނަނިވި ގޮތަކަށެވެ.

17.6.1. ކޯޓު އަމުރު ނެރެދިނުމަށް އެކަށީގެންވާ ޤާނޫނީ ސަބަބު ހުށަހެޅިފައިވާކަމަށް ފަނޑިޔާރަށް ޤަނާޢަތްވެއްޖެނަމަ، އަޑުއެހުމެއް ބާއްވާކަށް ނުޖެހި ކޯޓު އަމުރު ނެރުން.

17.6.2. ކޯޓު އަމުރު ނެރެދިނުމަށް އެކަށީގެންވާ ޤާނޫނީ ސަބަބު ހުށަހެޅިފައިވާކަމަށް ފަނޑިޔާރަށް ޤަނާޢަތްނުވެއްޖެނަމަ، އަމުރަށް އެދުނު ފަރާތް/ދައުލަތް ޕްރޮސިކިއުޝަނުން (ex perte) އަޑުއެހުމެއް (Evidenciary hearing) ބާއްވައި އަމުރު ނެރުމާމެދު ގޮތް ކަނޑައެޅުން.

[28] ފޯނުން ހޯދުމަށް އުޅޭ ޑިވައިސްތަކާއި ހުރިތަން ސިފަކޮށްދިނުމާއެކު އެ ފޯނުން އެ މަޢުލޫމާތާއި ހުރި ޑިވައިސްކަމަށް ބުނެވޭ ސަބަބު ކޯޓަށް ސާފުކޮށްދިނުން

17.6.3. ކޯޓު އަމުރު ނެރެދޭންޖެހޭގޮތަށް އެކަށީގެންވާ ޤާނޫނީ ސަބަބު ހުށަހެޅިފައިވާކަމަށް ފަނޑިޔާރަށް ޤަބޫލުކުރެވޭނަމަ އަދި ދެފަރާތް ބާޠިލުކޮށްގެން ޢަޤްދު ބާއްވައިދިނުމަށް އަމުރަށް އެދުނު ފަރާތް/ފަރާތްތަކުން އެދޭ ބާވަތުގައި، ދެފަރާތް ބާޠިލުކޮށްގެން ޢަޤްދު ބާއްވައި އަމުރު ނެރެދިނުމާމެދު ގޮތެއް ކަނޑައެޅުން، މިއެވެ.

ކޯޓު އަމުރު ނެރުމާމެދު ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގައި ފަނޑިޔާރު ހޯދި ވަޒަންކުރައްވަންޖެހޭ މިންގަނޑު

17.7. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން ފޯނު ހުޅުވުމަށް ބޭނުންވާ މަޢުލޫމާތު ހޯދުމުގެ ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ޕަބްލިކް އިދާރާ/ ދައުލަތުން ހުށަހެޅުއްވުން އެ ހުށަހެޅުއްވާފައިވާ ފަނޑިޔާރު ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގައި ހުށަހެޅޭ ހެކި ދޭތެރޭ ވަޒަންކުރުމުގައި ބޮޑަށް ބުރަވެވޭ މިންގަނޑުން (Balance of probabilities) ނެވެ.

ކޯޓު އަމުރުގެ ނަތީޖާ

17.8. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. ޢަބްދުﷲ ރިޔާޟް[29] މައްސަލައިގައި مالا يتم الواجب إلا به فهو واجب (އެކަމަކާ ނުލައި ވާޖިބެއް ފުރިހަމަނުވާ ކަމެއްވެސް ވާޖިބެކެވެ) މި ގާއިދާ ބަޔާންކޮށް، ފޯނުގައިވާ އެންމެހާ މަޢުލޫމާތުތަކާއި ތަކެއްޗަކީ ވާސިލުވާން އޮތް ހަމައެކަނި ގޮތަކީ، އެފޯނު ހުޅުވުން ލޮކް ކޯޑު ނުވަތަ ޕާސްކޯޑު ކަމާބެހޭ ފަރާތްތަކަށް ހިއްސާކޮށްދިނުން ކަމަށްވާތީވެ، ކޯޓު އަމުރުން އެކަން ލާޒިމުކުރުމުން، އެ މަޢުލޫމާތު ހިއްސާކުރުމަކީ ފޯނު ގެންގުޅޭ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވެއްޖެކަމެއް ދާއިމާ ޖެހުމުން

[29]. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2017/HC-A/334 ޤަޟިއްޔާ

ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެފަދަ ކާޑު އަމުރެއް ނެރެފިނަމަ އެ މުއްދަތާ ކަމާބެހޭ ފަރާތް ހިއްސާކުރުން ލާޒިމުވާނެއެވެ

17.9. ނަމަވެސް އެފަދަ ކާޑު އަމުރެއް ނެރުމުން، ފޯނު ހުޅުވުމަށް ބޭނުންވާ މައުލޫމާތު ތުހުމަތުގައިވާފަރާ/ ދައުވާލިބޭފަރާ ކަމާބެހޭ ފަރާތާ ހިއްސާކުރުމަކީ ތުހުމަތުގައިވާފަރާ/ ދައުވާލިބޭފަރާ އާ ދެކޮޅަށް ބޭނުންކޮށްގެންވާނެ ހެއްކެއް ނޫނެވެ.

ނިންމަން ފެންނަގޮތް

18. އިސްލާމް ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެހެން ހުރުމުން ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުންތަކެއް[30] ފޯނުހިފެހެއްޓުން ސަބަބުތަކުގައި ބެލެވިދާނެ ހަމައެއް ކަމަކަށް އަހުރެން ނުދެކެމެވެ. އެހެންކަމުން އަދި ޖިނާއީ އާއި އަޙްމަދު މުޒާހިރު އާއި އަޙްމަދު ސުޖާޢީން ދިވެހިރާއްޖެއަށް މަސްތުވާތަކެތި އެތެރެކޮށް ވިޔަފާރި ކުރާކަމަށް ތުހުމަތުކުރެވުން މައްސަލައާ ގުޅިގެން އެ ފަރާތްތަކުގެ ނަމަށް އެފަރާތްތަކުގެ ބޭނުންކުރި ފޯނުތަކާއި މައްސަލައާ ގުޅުން ހުރި ހެއްކާއި ދާއިރާ ހިމެނޭ ފޯނުތައް އެކިދިގު މައުލޫމާތުތަކުން ހިފެހެއްޓުމުގައި، ފޯނުތަކުގައި ހުރިނަމަ ހުރި ޗެޓް ކޯލް، ޑޭޓާ، އަދި ޕާސްވޯޑް ފަދަ ބައިނަރީގެ ބޭނުމަށް ދިރާސާ ފޮނުވުމުގެ ހުއްދަ ދިނުމަށް އެފަރާތްތަކުގެ މައްސަލަ އަމުރު ކޯޓުން ނެރުމަށް ފޮނުވުމުގެ ހުއްދަތަކުގެ ފަރާތްތަކުގެ ވެސް މި މައްސަލައިގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި އެދުނުނަމަ، އިސްލާމް ބަޔާންކުރެއްވުން އުސޫލުތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރެވިގެން އެފަދަ އަމުރެއް ނެރުނުނަމަވެސް ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅާފައިވާގޮތް ކުރަމުގައި ދެކެމެވެ.

---

30. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/003، 145-J/AN/2022/006 އަދި 145-J/AN/2022/005 ނިންމުން (ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމިގޮތް)

ފަނޑިޔާރު ޝުޖާޢު ޢުސްމާނުގެ ރައުޔު؛ (މިރައުޔަށް ފަނޑިޔާރު އަބްދުއްރައޫފު އިބްރާހީމް ތާއީދުކުރައްވާފައި)

19. އިސްތިއުނާފު މިމައްސަލައިގައި ކަން ހިނގާފައިވާ ގޮތާއި ދެފަރާތުން ދަޢުވާކުރާފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ތަފްސީލު ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޖީދު ގެ ރައުޔުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާތީ މި ރައުޔުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ އިސްތިއުނާފު ނުކުތާތަކާ ގުޅިގެން އަހުރެން ދެކޭ ގޮތެވެ.

އިސްތިއުނާފު ފުރަތަމަ ނުކުތާ : އަމުރު ނުފުށުއަރުން ނިންމި ސަބަބު

20. މިމައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފު ފުރަތަމަ ނުކުތާ ބިނާވެފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އަބްދުﷲ ޔާމީން އަބްދުލްޤައްޔޫމް[31] ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައެޅުއްވާފައިވާ އުސޫލާ އެއްގޮތަށް އަމުރު ނުފުށުއަރުން ނިންމި ސަބަބު ބަޔާންކޮށްފައިވާ ނުވުމުގެ މައްސަލައެވެ.

21. އިސްތިއުނާފު ކުރެވޭ ނިންމުންތަކަށް[32] ބަލާއިރު، އެނިންމުންތަކަށް ނިންމާފައިވަނީ އެކޯޓުގެ ކުރީގެ ނިންމުންތަކާއި[33] ބަލާލާ އެނިންމުމާ އެއްގޮތަށް ހުކުމްކުރާފައިވާތީ އެވެ. އާންމު އުސޫލުން ބަލާއިރު ކޯޓުތަކުގެ އިޖްތިހާދުގެ ނުވަތަ ތަފާތުވުމުގެ އުސޫލު ފަދަ މައްސަލަ ބަލައިގަތުމާ ގުޅޭގޮތުން ކޯޓުތަކުން ނިންމާ ނިންމުންތަކާ ބާލާލީ މައްސަލައެއް ބަލައިނުގަތުމަކީ ނިންމުމެއްގައި އެފަދަ އުސޫލެއް

[31] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/31 ޝަރީޢަތު

[32] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/003، 145-J/AN/2022/006 އަދި 145-J/AN/2022/005 ނިންމުން (ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ހުށަހެޅުނު ހުށަހެޅުމުގެ ނިންމިގޮތް)

[33] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J(AN)2021/048 (30 ޑިސެމްބަރު 2021) އަދި ނަންބަރު 145-J(AN)2021/049 (30 ޑިސެމްބަރު 2021)

ބާރުނުކުރާ ނިންމުން/ދެސިޕްޓާރަކާއި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފަށް މަޢުލޫމާތު ނުވަތަ

ޚިޔާލު ބަދަލުކުރުމުން އެއީ އުމަރުސަލާއި ނިންމުމަކީ ވާސިލުވާ ސަލާމަތުގައި ކަނޑައެޅުމަކީ ފުރިހަމަ.

22. މިމައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ނިންމުންތަކުގައި ބާރުނުކާރުފައިވާ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.

"...މިބާވަތުގެ އަމުރު ނެރެދެވޭނެ ހަމައެއް މިކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J(AN)2021/048 (30 ޑިސެމްބަރު 2021) އާއި ނަންބަރު 145-J(AN)2021/049 (30 ޑިސެމްބަރު 2021) "ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާގުޅޭ ނިންމި ގޮތް" އިން ގޮތުގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ ޚިލާފަށް އަދި ދިވެހި ޤާނޫނުގެ ހުކުމްތަކުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅިފައިވާ ފުރަހަ އިސްލާ ދީނާއި ނިންމުމާއި އެއްގޮތަށް ހުށަހެޅިފައިވާ ހުށަހެޅުމަކާ ނުހުރުމާއި..." [34]

23. މިނިންމުންތަކަށް ބަލާއިރު، އެކޯޓުގެ ކުރީގެ ނިންމުންތަކާ ޚިލާފުވާ[35] "މިބާވަތުގެ އަމުރު ނެރެދެވޭނެ ހަމައެއް" އެނިންމުމުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާކަމަށް ބާރުނުކާނުފައިވާ، އެއީ ކޮން ހަމައެއްކަން ސާފެއް ނުވެއެވެ. ވީއިރު ހުއްސަވާތީ ބާވަތްތަކާ ނިންމުންތަކުގައި ފޯރީ މިނަ އުސޫލުތަކަކީ (އަސާސީ ޙައްޤު ހިފެހެއްޓުން، ކޯޓު އަމުރަށް އެދުމުގައި ހަވާލާދީ މާއްދާ ކޮންސެޕްޓް، ހުށަހެޅިފައިވާ ފޯމު ގޮސްތުން، ކޯޓު އަމުރު ނެރޭ ކުރުވާ ކަނޑައަޅާ ފަދަ ކަންތައްތައް) ބާވަތާދިފައިވާއިރު، އިސްތިއުނާފު ކުރާވާ އަމުރުތަކަކީ އެދުމުގައި ފުރިހަމަ ނުވަނީ އޭގެ ތަފާސް ކާން ކަމެއްކަން ބާރުނުވެފައިނުވުމުން އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކުރާ ފަދައިން އަމުރު ނުކުރެވޭނޭ ނިސްބަތް ސަބަބު ސާފުކަން ބާރުނުކުރުމުގެ ފައިވާ ކަމުގައި ނުދެކެވެއެވެ.

34. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/003، 145-J/AN/2022/006 އަދި 145-J/AN/2022/005 ނިންމުން (ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާގުޅޭ ނިންމި ގޮތް)

35. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J(AN)2021/048 (30 ޑިސެމްބަރު 2021) އަދި ނަންބަރު 145-J(AN)2021/049 (30 ޑިސެމްބަރު 2021)

24. އިސްތިއުނާފު ހުށަހެޅި ނިންމުންތަކުގައި[36] ކުރިމަތިން ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J(AN)2021/048 (30 އޯގަސްޓް 2021) އާއި ނަންބަރު 145-J(AN)2021/049 (30 އޯގަސްޓް 2021) ނިންމުންތަކަށް ބަލާލާފިފައިވާއިރު، އެނިންމުންތަކުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ މައިގަނޑު އުސޫލުތަކުގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކުރެވޭނީ، އިތުރުތަޙުޤީޤް ޝަރީޢަތުގައި ހުށަހެޅުން ހުރި ކުރިމަތިވެއްޖެކަމުގައި ކޯޓު ދަޢުވާކަށް އެދިފައިނަމަ ޤާނޫނީ ހުއްޖަތަކަށް ނެތުމެވެ. އެގޮތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކޯޓު ދަޢުވާ ކުރިއަށްގެން ފެށިގެން ނުކުރެވޭކަމަށް ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގައި ފެނުނު ސުޕްރީމްކޯޓުން ބާރު ޖިނާއީ އިޖުރާއަތު ގަވާއިދު[37]ގެ ޖަދުވަލު 12 ގައި ފުރުޞަތު ދަޢުވާކަން ނުކުރެވޭނެކަމާއި މިފަދައިން އިތުރުތަޙުޤީޤް ޝަރީޢަތުގެ ހުރި މައްސަލަތަކުގެ ކުރިމަތިވެއްޖެ ކޯޓު ދަޢުވާކުރުމަށް ފުރުޞަތު ދޭނަމަ ބައިންނަށް ފައްސަޅާ ނަމޫނާ ކަމަށްވާނަމަ އެ ޖަދުވަލު 12 ގައިވާ ފުރުޞަތު އެދިފައި ދަޢުވާކަން ނުކުރެވޭނެކަމެވެ. އަދި، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[38]ގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ބަލައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ދަޢުވާ ހިފެހެއްޓުމުގެ އިޚްތިޔާރު ކޯޓުގެ ކުރިމަތިން އެންމެފަހުގެ ބައެއް ތަޙުޤީޤު އިދާރާތަކުން ފިޔަވަޅުއަޅާކަށް އެހެންކުރުން އެއްބައިވަންތަ ކުރިމަތިން އިތުރު ދަޢުވާކަން ނުދޭނެ ކަމެވެ.

25. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[39]ގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

[36] ކުރިމަތިން ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/003، 145-J/AN/2022/006 އަދި 145-J/AN/2022/005 ނިންމުން (ކޯޓު ދަޢުވާ އަދި ހުކުމްގެ ގޮތުގައި ނިންމިގޮތް)

[37] ގަވާއިދު ނަންބަރު 2021-SC-REG-01

[38] ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

[39] ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

36 ވަނަ މާއްދާ - މުދާ ހިފެހެއްޓުން

(ހ) ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން އަމިއްލަ ތަކެތި ބަލައި ފާސްކުރުމުގައި، ހުށަހޭ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށް އެ އަމުރުން ހިފެހެއްޓުމަށް ހުއްދަކުރާ އެއްޗެއްގެ، ނުވަތަ ކުރަންކޮށްގެން ހުރަހަޅައިލާ މުދަލެއް ކަމަށް ބެލެވުމުގައި އެކަށީގެންވާ ހެކި ލިބިފައިވާ އެއްޗެއްގެ ފޮޓޯ އަދި ވީޑިއޯ ނެގުމުގެ ނުވަތަ އެ އެއްޗެއްކަން ސާމްޕަލް ނެގުމުގެ ނުވަތަ އެ އެއްޗެއްކަން ބަޔާން ނުވަތަ އެ އެއްޗެއް އޮޅުވައި ހިފެހެއްޓުމުގެ ބަދަލު، ގާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާގެ ޙިފާޡަތުގައި ލިބިގެންވެއެވެ.

(ށ) ހުށަހޭ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށް ބަލައި ފާސްކުރުމަށް ތަކެތި ކޯޓަށް ބޭނުންވާ އެއްޗެއް އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ދިފާޢުކޮށްދޭ ވަސީލަތްތަކެއްގައި ޙައްޤުކަށަވަރުވާ މުއްދަތުތަކެއް ކަމުގައިވާނަމަ، އެ މުއްދަތުތަކުގެ ބާކީ އަދި ކުރިން އެނގޭނެ ވަގުތު، އަދި އެކަމުން ގެއްލުންވާ ވަގުތު ހުރަހެއްކަމުގައި އެންމެގެ ބާރު ގާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާގެ ޙިފާޡަތުގައި ލިބިގެންވެއެވެ.

26. މި މާއްދާއަށް ބެލުމުން، އަމިއްލަ ތަކެތި ބަލައި ފާސްކުރުމުގެ ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން ހުށަހެޅޭން ހުށަހޭ ބާވަތް ހުރިކަމަ އިދާރީބާރުތަކެއް ވަސީލަތްތަކެއްގައި ޙައްޤުކަށަވަރުވާ މުއްދަތުތަކެއްނަމަ އެ މުއްދަތުތަކުގެ ތެރޭގައި އެންމެގެ ބާރު ގާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާއަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެއާއަޅާގައި އެކަމަށް ޖަވާބުދާރީވާގޮތުގެ ޒިންމާވާ ފޮނުވާ ކޯޓު ހުކުމަށް ތަޢާރުފު ކުރުމަށް އޮތްކަމަށް ކަންކޮށްފައި ނުދެވޭނެއެވެ. ބަލައި ފާސްކުރުމުގެ އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމުގެ މުއްދަތު ބާކީވާ އެ މުއްދަތުތަކުގެ ތެރޭގައި އެންމެގެ ބާރު ގާނޫނީ އިދާރާއަށް ލިބިގެންވެއެވެ.

27. މިބާބު މިގޮތަށް ފާހަގަކުރެވޭން ލިބިފައިވާއިރު، ޓްރާއި މައްސަލަތަކުގެ ބެލެހެއްޓުމުގައި ފުލުހުން ޕަބްލިކް ބެލެހެއްޓުމަށް ގަވާއިދު[40] ގެ 115 ވަނަ މާއްދާގެ ގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.

ހ. ހުށަހޭ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށް ހިފަހައްޓާ ތަކެތި ބަލައި ފާސްކުރުމަށް ބޭނުންވާ އެއްޗެއް އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ދިފާޢުކޮށްދޭ ވަސީލަތްތަކެއްގައި ޙައްޤުކަށަވަރުވާ މުއްދަތުތަކުގެ ތެރެއިން، އެ މުއްދަތުތަކުގެ ބާކީ ހުށަހޭ ގޮތުގެ އަމުރުގެ ދަށުންނެވެ.

[40] ގަވާއިދު ނަންބަރު 2019/1052

ނ· މިމާއްދާގެ (ހ) ގައި އެހެން ބަޔާންކޮށްފައި އޮތް ނަމަވެސް، ކުށުގެ ތަޙުޤީޤުކުރާ ފަރާތް ނުވަތަ އަދުލުއިންސާފު ހުރި ފަރާތްތަކުން ޝަކުވާ ހުށަހަޅާ ދިފާޢުވާ، ކޯޓު އަމުރަކާ ނުލާ އަމަލުކުރާނެ ހުށަހަޅައިގެން، ނ ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މިންވަރަށް ހިފަހައްޓާ ނަގައިފާނެއެވެ.

ރ· މިމާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާގޮތުގެ މަތިން ހިފަހައްޓާފައިވާ އެކަން ލިބުމުން ރިޕޯޓުކުރާ، މިގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލު 4 ގައިވާ ފޯމު ދިނުމުގެ ލިޔުން ފުރިހަމަކޮށް ކުރަންވާނެއެވެ."

28. އެހެންކަމުން، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[41]ގެ ދަށުން ލިބޭ ދިން ބަންދުވުން ބާރު ތަންފީޛުކުރުމުގައި ކޯޓު އަމުރެއް ޢާއްމު 'ޖިނާއީ މައްސަލައެއް ތަޙްޤީޤުކުރުމުގައި ފުލުހުން އަމަލުކުރާނެ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދު'[42] ފުލުހުންގެ ގަވާއިދުގެ ދަށުން ލާޒިމުކުރެއެވެ. ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް މިގޮތުން ތަޙްޤީޤު އިދާރާއިން އަމަލުކުރާނެ ދިނުމަށް އެންގުމުން، އެކަމަށް އިންކާރުކޮށްފިނަމަ، އެފަދަ މައްސަލަތައް ހުށަހެޅި ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން ކަން މިމާއްދާގައި ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއެވެ.

29. އެހެންކަމުން، ސުޕްރީމް ކޯޓުން ހަދާފައިވާ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ[43] 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކުރަނީ "ކޯޓު އަމުރެއް ހޯދައިގެން ފޯނު ނުކުރެވޭނެކަމަށް ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގައި ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދެންވާނީ ޖަދުވަލު 12 ގައިވާ ފޯމުން" ކަމަށް ބުނާ ބުނުމުގެ ތެރޭގައި ޖިނާއީ މައްސަލައެއް ތަޙްޤީޤުކުރުމުގައި ފުލުހުން އަމަލުކުރާނެ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދު[44] ދަށުން ލާޒިމުކުރާ އަމުރުތައް ހިމެނުންވެސް ހިމެނެއެވެ. އެހެނީ، އާންމު އުސޫލުން ބަލާއިރު ޤާނޫނުގެ މާނައިގެ ތަރުތީބުގައި ގަވާއިދުތަކެއް ހިމެނެއެވެ.[45]

---

41 ޤާނޫނު ނަންބަރު 2016/12

42 ގަވާއިދު ނަންބަރު 2019/1052

43 ގަވާއިދު ނަންބަރު 2021-SC-REG-01

44 ގަވާއިދު ނަންބަރު 2019/1052

45 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 274 މާއްދާ

އިސްތިއުނާފު ނުކުތާ 2: ކޯޓު އަމުރު ނުކުރުމުގައި ދައުލަތުގެ ދެކުމަން އަޑުއެހުން ބޭއްވުން

30. އިސްތިއުނާފު ދެވަނަ ނުކުތާގައި ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ކޯޓު އަމުރަކީ ދެރި ހުރަހެއް ހުރަހެޅުމާ ގުޅިގެން ވާހަކަދެއްކުމަށްޓަކައި އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައިދިނުމަށް އެދިފައިވިނަމަވެސް، އެފުރުޞަތު ދިނުމަކާ ނުލައި އަމުރު ނެރުންނިންމަން ނިންމާފައިވަނީ މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު[46]ގެ 25 ވަނަ މާއްދާ އާއި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 223 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[47]ގެ 2 ވަނަ މާއްދާ އާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށެވެ.

31. މިނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި އިސްތިއުނާފު ފޯމުގައި ހަވާލާދީ ބުނެވުނު މާއްދާތަކާއި ޚިލާފުވާގޮތް ނުވަތަ އެފަދަ ޤާނޫނީ ބަރުހު ސަޕޯޓުން ބާރުގަދަކޮށްފައި ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ދެކެވުނު ވާހަކަތަކުގައި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 223 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާއި ބާރުތަކުގެ ތެރޭގައި ޖިނާއީ ކުށެއް ކަމަށް ތުހުމަތުކުރެވޭ އަމަލުތަކާ ގުޅިގެން ބަލާ ބެލުންތަކާއި ހިންގާ ތަޙުޤީޤުތައް ބަލައި އެކަންކަން ހިންގަނީ ޤާނޫނާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގެ މަތިންކަން ކަށަވަރުކުރުން ހިމެނޭ އިރު މިބާރު ތަންފީޛުކުރުމުގައި ތަރްތީބު މަރުޙަލާގައި ނުކުތާ އަމުރުތަކާ ގުޅިގެން ފަނޑިޔާރުންގެ ކުރިމައްޗަށް ޕްރޮސީޖަރު ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ބާރު ހިމެނޭކަމަށް. ހަމައެހެންމެ، މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް

---

[46] ޤާނޫނު ނަންބަރު 2011/4

[47] ޤާނޫނު ނަންބަރު 2016/12

ބަޔާންކުރުމުގެ ގާނޫނު[48] 25 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ވެސް "ވަކިކަމެއް ކުރުމުގެ ބާރު ވަކި މީހަކަށް ގާނޫނުން ދޭކަމަށްވާނަމަ، އެ ބާރު ހުއްޓުވުމުގައި ތަންފީޛުކުރުމަށްޓަކައި، އޭނާއަށް ބޭނުންވާ އެންމެހާ ސީދާ ބާރުތަކާއި ނުސީދާ ބާރުތައް އޭނާއަށް ލިބިގެންވާކަމަށް ބެލެވޭނެއެވެ" އިރު ގާނޫނުން ޖުޑީޝަލްސަރވިސްއަށް ޤަވާޢިދު އަން ލިބިދޭ މިބާރުގެ ތެރޭގައި މިބާވަތުގެ އަމުރު ނެރުމަށް ބޭކާރު ކޯޓަށް ޕްރޮސީޖަރު ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ޖުރިސްޑިކްޝަން ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

32. އަދި، މިގޮތުގެ މަތިން ޖުޑީޝަލްސަރވިސްއަށް ޢާއްމުކޮށް ބައިވެރިވާފަރާތަށް އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައިދިނުމަށް ފުރުޞަތުތަކެއް ދަރުޤާބީގައި އެދުން ކަމަށް ފާހަގަކުރެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެފުރުޞަތު ދިނުމުގެ ބަދަލުގައި ޖުޑީޝަލްސަރވިސްއިން ފާހަގަކުރެއްވި ކަންތައްތަކާއި ލިޔުން ހުށަހެޅުމަށް އަންގައި އަމުރާ ގުޅޭ ގޮތުން ނިންމާފައިވަނީ އަޑުއެހުމާ ނުލައި ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން މިއީ right to be heard ގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ގާނޫނުގެ 223 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ގާނޫނީ އުސޫލަކާ ޚިލާފު ގޮތެއް ކަމަށް ގާނޫނު[49] ގެ 25 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

33. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގާނޫނާ[50] އި އެ ގާނޫނުގެ ދަށުން ހުރިހާ ގަވާއިދުތަކަށް ބަލާއިރު، ތަޙުޤީޤު މަރުޙަލާގައި ނޫނީ މިފަދަ އަމުރުތައް ނެރުމުގައި ކޯޓުތަކުން އަޑުއެހުމެއް ބާއްވަން ލާޒިމު ކުރާ މާއްދާއެއް

[48] ގާނޫނު ނަންބަރު 4/2011

[49] ގާނޫނު ނަންބަރު 4/2011

[50] ގާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

ނުވާތީ ކަމަށް ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައެވެ. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[51]ގެ 31 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި އެ މާއްދާގެ ދަށުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމަކާ ގުޅިގެން ފަސޭހައާއެކު ސާފުކުރަން ބޭނުންވާ ސުވާލުތަކަށް، އެ އަމުރަށް އެދޭ ގާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާގެ އޮފިސަރ ޖަވާބުދާރީވާން ކަމަށް ބައްޓަންކޮށްދެއިވުމުން މިބާވަތުގެ އަމުރުތައް ނެރުމުގައި އަޑުއެހުންތައް ބޭއްވުން ޤާނޫނުން ތަސައްވަރުކޮށްދެއިވާކަށް ދޫކޮށްފައެވެ.

34. ތަޝްރީޢު މަރުޙަލާގައި ނުކުންޖެހޭ އަމުރުތަކުގެ ޗާތަރި ބާވަތަށް ބަލާއިރު، ބައެއް އަމުރުތަކަށް ކުރު ނޯޓިސްއަކާ އެކު ނުރަސްމީ ގަޑިތަކުގައި ހުށަހަޅާ، ތަޝްރީޢުގެ ފަސޭހައަކައިސާބަކައި، އަޑުއެހުމުގައި ނުލަފާ، ހަމައެކަނި ޤާނޫނީ ބިރުވެރިކަމުގެ މައްސަލަ ބަލާނަމަ، ޤާނޫނީ މަސައްކަތުން ވަރަށް ގާތް އަމުރު ނެރުމާގެ ގޮތް ނިންމުމަކީ ކޯޓުތަކުން ޙަވާލުކުރަންވީ ޢަމަލަކީ ގޮތްތަކެވެ.

35. ކޯޓު އަމުރުތަކަށް ނެރުމުގައި އަޑުއެހުން ބޭއްވުން ލާޒިމުކޮށް ޤާނޫނު ހަމައެއް ނެތް އިރު، ޝަރީޢަތެއް ކަމަށް ބާއްވަންޖެހޭ އަޑުއެހުމެއް ކުރިން ނެރުމުގެ އަމުރު، އިސްތިސްނާ، އާންމު އަދުލުއިންސާފާ ފަސޭހަކަމުގެ ރަނގަޅުގައި އަޑުއެހުން ބާއްވާށެވެ. މިގޮތުން ސަރުކާރުގައި ދައުލަތުން ދަންނަވާފައިވާ ފަހަރެއްގައި، ކޯޓު އަޑުއެހުން ނުބޭއްވާ ހުރި މަސައްކަތްތަކުގައި ބަލާ ބެހުމުގެ ޙައްޤު ފިޔަވައިދޭނުމުގެ ގޮތުން އަޑުއެހުމެއް

[51] ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

ބާއްވަން ޖެހޭ ނުދެކޭ ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެފަދަ ފުރުސަތަކަށް ތަޙްޤީޤު އިދާރާއިން ނުވަތަ ޕްރޮސިކިއުޝަނުން އެދޭނަމަ ދިނުމަށް ޖެހޭނެ ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

36. މިބާވަތުގެ ހުކުމާ އަމުރެއް ނެރުމުގައި އަޑުއެހުންތަކެއް ބާއްވާފަޔާ އެންމެ އެދުވެރިގޮތަކީ ކަމަށް ދައުލަތުންވެސް ޤާނޫނާ އިދި، ވަކި މައްސަލައެއްގައި އަޑުއެހުން ބާއްވަން އެދޭނަމަ، އަޑުއެހުން ބާއްވުން މުހިއްމުކަމަށް ފެންނަ ޝަރީޢަތަށް ޤަބޫލުކުރެވޭ އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް ތަޙްޤީޤު އިދާރާއިން ނުވަތަ ދައުލަތުން ދައްކައި އެ ޝަރީޢަތަށް ޤަބޫލުކުރެވޭ ފަދަ ސަބަބެއް ކަމުގައިވާނަމަ އެފުރުސަތު ދިނުމަކީ އެންމެ އެދެވޭ ގޮތް ކަމުގައި ބެލެވެއެވެ.

37. މިމައްސަލައިގައި ކަން ހިނގާފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، އިސްތިއުނާފު ކުރާ ނިންމުމަށް ނިންމުމުގެ ކުރިން އަޑުއެހުމެއް ބާއްވައިދިނުމަށް އެދި ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ކުރިމަތިލި ކޯޓަށް ސަބަބެއް ދައްކާފައިވެއެވެ. އިސްތިޢުނާފުގައިވާ ކަންތައްތަކަށް ބަލާއިރު މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ކޯޓު އަޑުއަހައި އަޑުއެހުމަކާ އެކީ ބާއްވަމުން ހުއްދަކުރާ ޤާނޫނީ ހުއްޓުވުންތަކެވެ. އެގޮތުން މަތީ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުގައި ވެސް މިބާވަތުގެ އަމުރު އިސްތިއުނާފު ކުރާ އިރު އަޑުއެހުން ބާއްވާކަމުގައި އަދި އަމުރަކަށް އެދުން އިރު ކަންތައްތައް ސާފުކޮށްދީފައިވާ ޤާއިދާތަކެއް ބުނެދީފައިވާ ކަމަށް ފާހަގަކޮށް ފައިވެއެވެ.

38. މިސިޓީތަކުގެ ޖަވާބުގައި ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ފާހަގަކޮށްފައިވާތީ، ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ފާހަގަކުރަން ބޭނުންވާ ކަންތައްތައް ދިފާޢުން ހުށަހަޅުއްވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ޝަރީޢަތަށް ސާފު ނުވާ ކަމުގައިވާނަމަ އެކަން ސާފުކުރުވާނެކަމަށެވެ.

39. މިމައްސަލަތަކުގައި އަޑުއެހުމުން ބާއްވައިދިނުމަށް އެދި ދައުލަތުން ފޮނުވި ސިޓީގައި، އެހެން މައްސަލަތަކާ ހިފާގެން މިމައްސަލަތަކުގައި ވަކިން ހާއްސަކޮށް އަދި އެއްކޮށް ބޭއްވުން މުހިއްމު ކަމަށް ސަބަބެއް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 223 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ލިބޭ ބާރެއް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ގޮތުން ވަކި މައްސަލައެއްގައި އިސްތިސްނާއީ ގޮތެއްގައި އަޑުއެހުމުން ބާއްވައިދިނުމަށް އެދޭނަމަ އެމައްސަލައާ އެކަން މައްސަލަތަކާ ގުޅޭ ކުރަންޖެހޭ އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް ބަޔާންކޮށްދޭންވާނެކަމުގައި ދެކެމެވެ.

40. އެހެންކަމުން، އާންމު އުސޫލުން މިބާވަތުގެ އަމުރު ނެރުމުގައި ޢަމަލު ކުރާނީ އުސޫލާ އެއްގޮތަށް އަދުލުވެރިކަމާ ނުލައި އަމުރާ ގުޅޭ ގޮތުން ނިންމުމަކީ ޤާނޫނު އަސާސީގެ 223 ވަނަ މާއްދާއި ޤާނޫނުތަކުގެ ހަމަތައް ބާއްވަންކުރުމުގެ ޤާނޫނު[52] ގެ 25 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

[52] ޤާނޫނު ނަންބަރު 2011/4

ނިންމަން ފެންނަ ގޮތް

41. އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާގާ ގުޅިގެން ބަޔާންކުރި ކަންތައްތައް އެހެން ހުކުމުން، އިސްތިއުނާފު ކުރެވޭ ނިންމުންތައް[53] ބިނާ ކުރި ސަބަބު ސާފުކޮށް އަންގަން ނުޖެހޭނޭކަމާއި އަދި އެނިންމުމުގައި ބަލާފައިވާ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކުރީގެ ނިންމުންތަކުގައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ތަފުސީލް މި ރައުޔުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންތައްތައް ބިނާވެފައިވާ ފިޤުހީ ރައުޔުގެ އަސާސްތަކުގެ މައްޗަށް ކަމުގައި ނުވާތީ އަމުރަށް ބުރިވެފައިވާ ގޮތަށް ބަލައި އަމުރު ނެރެދިނުން ނުވާ ކަމަށް ނިންމި ނިންމުން ބާތިލުކުރަން ފެނެއެވެ. އަދި، މިމައްސަލައިގައި ދައްކާފައިން އެކޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި، ދަރު ކޯޓުގައި އެދިފައިވާ ފަދައިން އަމުރު ނެރުނުން ހެދުނުފައިވީނަމަވެސް، މިއަމުރުތައް ނެރުނުމަށް ނިންމުމުގައި ހުރި ޤާނޫނީ ވަޒަންކޮށް އަމުރު ނެރުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ އުސޫލުތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން ނިންމާފައިވާ ޝަރުޢީ އުސޫލާ ގުޅޭ ގޮތް ނިންމާލެވޭނެ ކަމުގައި މިހިނދުގައި ގޮތެއް ކަނޑައެޅިދާނެ ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

- **ޚުލާޞާ:**

ދެންފަހު، އިސްލާ ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަން އެހެން ހުކުމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/003، 145-J/AN/2022/006 އަދި 145-J/AN/2022/005 ނިންމުން (ކޯޓު

53 ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/AN/2022/003، 145-J/AN/2022/006 އަދި 145-J/AN/2022/005 ނިންމުން (ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅުމާބެހޭ ނިންމިގޮތް)

އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމީމެވެ) މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލީހުގެ އިއްތިފާގުން ބާޠިލުކުރުން، މިގޮތުގެ މަތިން ހުކުމްކުރީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ހުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު އަބްދުއްރަހްމާނު އިބްރާހީމް   ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު   ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝަރީނާ

(ރިޔާސަތު)